

PRAVILNIK O KOMPENZACIJSKIM MERAMA

(„Sl. glasnik RS”, br. 20/2010)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuju se kompenzacijске mere, kao i način izbora najpogodnije kompenzacijске mere, radi ublažavanja štetnih posledica na ekološki značajno područje ili zaštićeno prirodno dobro (u deljem tekstu: priroda), izazvanih realizacijom planiranih projekata, radova i aktivnosti u prirodi (u daljem tekstu: aktivnosti).

Kompenzacijске mere sprovode se radi obnavljanja ili zamene oštećenih delova prirode tj. staništa, strogo zaštićenih divljih vrsta ili zaštićenih divljih vrsta (u daljem tekstu: deo prirode) i njihove funkcije, koji podležu aktivnostima.

Član 2

Pravno lice, preduzetnik i fizičko lice radi realizacija aktivnosti u prirodi i ublažavanja štetnih posledica na prirodu preduzimaju kompenzacijске mere u zavisnosti da li su oštećenja predviđena ili prouzrokovana.

Kompenzacijске mere za ublažavanje štetnih posledica na prirodu su:

- 1) mere sanacije;
- 2) primarna rehabilitacija;
- 3) uspostavljanje novog lokaliteta;
- 4) kombinacija mera iz tač. 1), 2) i 3) ovog stava.

Član 3

Mere sanacije podrazumevaju prirodni oporavak oštećenih delova prirode i njihove funkcije.

Primarnu rehabilitaciju treba smatrati kao prirodni oporavak, koji može uključiti sprovođenje određenih aktivnosti, kao što su:

- 1) uklanjanje faktora koji su uticali na pogoršanje stanja prirode (npr. hemijske ili fizičke barijere);
- 2) aktivno intervenisanje kako bi se ubrzao prirodni oporavak;
- 3) obnova oštećenih ili ponovno uvođenje zaštićenih vrsta;

- 4) obnavljanje postojećih staništa;
- 5) setva ili ponovna sadnja vegetacija;
- 6) uklanjanje prepreka i barijera za migraciju vrsta;
- 7) sprovođenje zabrane pristupa;
- 8) omogućavanje boljeg pristupa, kako bi se olakšalo funkcionisanje delova prirode.

Pored obnavljanja delova prirode ili njene funkcije, mere iz stava 2. ovog člana obezbeđuju da se po njihovom sprovođenju ukloni bilo koji značajan rizik za prirodu.

Uspostavljanje novog lokaliteta se primenjuje kada se merama sanacije i primarne rehabilitacije ne dostiže prirodni oporavak i obnova delova prirode, s obzirom na njihovu funkciju i referentno stanje.

Uspostavljanje novog lokaliteta ima za cilj da se uspostavi lokalitet sa sličnim osobinama, kao oštećeni ili drugi lokalitet sa drugačijim odlikama ali značajan za očuvanje biološke i predeone raznovrsnosti, odnosno za zaštitu prirodnog dobra, koji će biti na raspolaganju oštećenom staništu.

Kompenzacijске mere mogu se primenjivati u kombinaciji mera iz člana 2. stav 2. ovog pravilnika i određuje se za svaki oštećeni deo prirode posebno.

Kompenzacijске mere određuju se u zavisnosti od predviđenih ili prouzrokovanih oštećenja prirode, odnosno stanja delova prirode.

Član 4

Pri određivanju kompenzacijskih mera potrebno je:

- 1) izvršiti preliminarnu procenu mogućnosti i izvodljivosti mera ublažavanja;
- 2) definisati štetu na prirodu;
- 3) identifikovati prednosti mera ublažavanja;
- 4) napraviti predlog mera ublažavanja;
- 5) napraviti predlog za uspostavljanje monitoringa i izveštavanja o sprovođenju mera ublažavanja.

Način za određivanje kompenzacijskih mera stava 1. ovog člana naveden je u Prilogu 1. Pojednostavljeni teorijski primeri procene stanja delova prirode s obzirom na njihovu funkciju, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čiji je njegov sastavni deo.

Član 5

Pri izboru najpovoljnijih kompenzacijskih mera analiziraju se sledeći faktori:

- 1) uticaj na zdravlje ljudi i javnu sigurnost;
- 2) troškovi implementacije;
- 3) verovatnoća sproveđenja mera ublažavanja na prirodu;
- 4) stepen sprečavanja posledica na prirodu u budućnosti i stepen mogućeg zaobilazeњa nenamerne povrede u sproveđenju praćenja mera ublažavanja;
- 5) integracija socijalnih, ekonomskih, kulturnih, turističkih i drugih važnih faktora koji karakterišu oblasti šteta po prirodu, kao komponenti održivog razvoja;
- 6) vreme koje će biti potrebno za efikasnu sanaciju šteta.

Član 6

Kompenzacijiske mere određuju se na osnovu analize statusa pojedinih delova oštećenja prirode i njihove funkcije, odnosno procene stanja oštećenih delova prirode, u odnosu na gubitak i korist od primene kompenzacijiskih mera.

Procena stanja oštećenih delova prirode vrši se na osnovu jedinice procene, koja predstavlja jedinicu za merenje gubitka ili koristi pojedinih komponenti prirode i njihove funkcije i služi za određivanje:

- 1) originalnosti i jedinstvenosti staništa;
- 2) obima i veličine staništa;
- 3) jedinice gustine (brojnosti ili biomase), pokrovnosti vegetacije;
- 4) indikatora kvaliteta staništa;
- 5) indeksa diverziteta staništa;
- 6) indikatora diverziteta biljaka;
- 7) indikatora diverziteta životinja;
- 8) dominantnog tipa vegetacije (vrste edifikatori);
- 9) biološke produktivnosti;
- 10) reproduktivne stope;
- 11) starosti staništa (stadijumi u sukcesiji - progradaciono degradacioni procesi).

Jedinica procene koristi se na način, kao što je definisano u Prilogu 2. Procena mogućnosti i izvodljivosti kompenzacijiskih mera, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čiji je njegov sastavni deo.

Član 7

U slučaju da nije moguće sprovesti kompenzacijске mere iz člana 2. ovog pravilnika, utvrđuje se novčana naknada u vrednosti prouzrokovane ili predviđenog oštećenja prirode.

Novčana naknada izračunava se analizom gubitka vrednosti ili koristi pojedinih komponenti prirode i njihove funkcije kroz vreme i određuje se upotrebom jedinice procene iz člana 6. stav 3. ovog pravilnika.

Novčani iznos na ime kompenzacijskih mera uplaćuje se na račun propisan za uplatu javnih prihoda budžeta Republike Srbije i koristi se preko Fonda za zaštitu životne sredine isključivo za finansiranje projekata zaštite prirode.

Član 8

Ministarstvo obaveštava javnost o rezultatima utvrđivanja kompenzacijskih mera, objavljivanjem na internet stranici Ministarstva i/ili drugim sredstvima javnog informisanja.

Član 9

Troškove prikupljanja, obrade i utvrđivanja podataka za utvrđivanje kompenzacijskih mera, kao i troškove kompenzacijskih mera, snosi nosilac aktivnosti.

Član 10

Postupak utvrđivanja kompenzacijskih mera, ne može trajati duže od šest meseci od dana podnošenja zahteva.

Član 11

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

Prilog 1.

POJEDNOSTAVLJENI TEORIJSKI PRIMERI PROCENE STANJA DELOVA PRIRODE S OBZIROM NA NJIHOVU FUNKCIJU

1. Smanjenje vrednosti stanja delova prirode s obzirom na njihovu funkciju

Jedinica procene koristi se u proceni stanja određenih delova prirode s obzirom na njihovu funkciju i izražava se pojedinačnim brojem, težinom, veličinom ili sličnim dimenzijama i površinom oštećenih delova prirode, a mogu biti izraženi i kroz vrednosti stanja staništa, strogo zaštićenih vrsta i zaštićenih vrsta.

Smanjenje vrednosti delova prirode s obzirom na njihovu funkciju slično je finansijskom smanjenju, gde su investicije u različitom vremenskom razdoblju smanjene, tako da se oni mogu bez obzira na vreme nastanka ili formacije poređiti, odnosno procenjuju se na istoj osnovi.

Stopa smanjenja predstavlja trenutnu vrednost ekološki zaštićenog područja ili zaštićenog prirodnog dobra, koja iz godine u godinu opada. Stopa smanjenja od 3,5% preporučuje se za održavanje vrednosti, koja se pripisuje korišćenju u različitim vremenskim periodima, za prvih 30 godina, 3,0% za narednih 45 godina i tako dalje.

2. Primer analize vode i zaštićenih vrsta

Gubitak resursa nastaje kao posledica oštećenja prirode (vode, strogog zaštićenih vrsta i zaštićenih vrsta) ukoliko je izražen u vrednosti od 10.000 jedinica procene, i može biti privremen i trajni. Privremeni gubitak može biti nadoknađen merama sanacije, međutim ako privremeni gubitak traje više od 2 godine, smatra se da je to gubitak resursa u potpunosti. U okviru mera sanacije, koje se koriste radi otklanjanja privremenog gubitka, utvrđeno je da je ovaj vid nadoknade najprihvativiji za prirodu.

Procena stanja resursa upotrebljava se kako bi se utvrdio okvir kompenzacijске sanacije po jedinici procene koja se pri tom upotrebljava kao „diskontinuirana jedinica stanja resurs/godina” ukoliko je upotrebljena stopa smanjenja od 3,5%.

Prvobitno se izračunava gubitak određenog dela prirode, izražen u jedinicama procene, kao što je prikazano u Tabeli 1.

Tabela 1.

Godina	Nominalna jedinica stanja resurs/godina	Smanjenje jedinice stanja resurs/godina
1	10.000	10.000
2	10.000	9.650
Zbir	20.000	19.650

Ako je deo prirode zaštićena vrsta, procenjeni životni vek se za svaki primerak za zamenu zaštićenih vrsta procenjuje na 6 godina. Broj jedinica ocenjivanja koji ide uz svaki primerak prikazan je u Tabeli 2.

Tabela 2.

Godina	Nominalna jedinica stanja resurs/godina	Smanjenje jedinice stanja resurs/godina
1	1	1
2	1	0,965
3	1	0,932
4	1	0,900
5	1	0,879
6	1	0,849
Zbir	6	5,525

Gubitak strogo zaštićene vrste ili zaštićene vrste izračunava se kao količnik ukupnog broja jedinica procene gubitka određenog dela prirode i zbiru jedinica procene strogo zaštićene vrste ili zaštićene vrste, koja se vrši za svaki primerak za zamenu strogo zaštićenih vrsta ili zaštićenih vrsta:

$$19650/5,55=3540,54$$

3. Primer procene stanja staništa

Površina od 10 ha staništa je oštećena, što je dovelo do 50% smanjenja funkcije koju pruža ovo stanište. Mere ublažavanja se primenjuju kao mere sanacije, tako da obezbede 100% njihove funkcije nakon perioda od 10 godina. U ovom slučaju stanje funkcije staništa raste u periodu od 10 godina od 50% do 100%.

Procena stanja prirodnog staništa se koristi da bi se utvrdila veličina, odnosno površina staništa koje treba formirati. Upotrebljava se i jedinica vrednovanja „smanjena funkcija staništa ha/godina”, pa je stopa smanjenja 3,5%.

Gubitak staništa se izražava brojem izgubljenih jedinica procene, kao što je prikazano u Tabeli 3.

Tabela 3.

Godina	Izgubljena funkcija staništa (%)	Površina staništa (ha)	Smanjenje funkcije staništa ha/godina
1	50	10	5
2	50	10	4,8
itd	itd	Itd	itd
10	50	10	3,7
zbir			43,0

Monetarne metode procene spadaju u dve kategorije, odnosno grupe:

1) Metoda koja može biti zasnovana na direktnoj primeni određenih delova prirode i njihove funkcije. U okviru ovog pristupa postoje dve opšte priznate metode vrednovanja novca:

(1) metoda otkrivanja prvenstva;

Ova metoda traži direktnu vezu između ljudske potrošnje i korišćenja specifičnih komponenti prirode i njihove funkcije, kao roba kojom se trguje i roba kojom se ne trguje.

(2) metoda eksplicitnog prvenstva;

Ova metoda direktno ocenjuje spremnost ljudi da plate (ili spremnost da prihvate naknadu) za promenu u kvalitetu životne sredine.

2) Metoda gde su vrednosti pojedinih komponenti prirode i njihove funkcije, zasnovane na ulozi ekosistemskih funkcija u proizvodnji robe na tržištu.

Prilog 2.

PROCENA MOGUĆNOSTI I IZVODLJIVOSTI KOMPENZACIJSKIH MERA

Prilikom procene štete sve informacije o šteti moraju biti poznate i dostupne, kao što su površina na kojoj je šteta nastala, procena štete na prirodu, kao i obim troškova koji su neophodni za sanaciju. Potrebno je utvrditi vreme trajanja sanacije, sredstva, kao i informacije o nosiocu aktivnosti.

Procena stanja oštećenih delova prirode je važan dokaz za izradu predloga mera ublažavanja, posebno kako bi se utvrdio glavni problem koji je doveo do nastanka štete.

U okviru procene stanja oštećenih delova prirode neophodno je utvrditi ključne probleme, definisati svaki korak pri određivanju predloga mera ublažavanja i uspostaviti jedinicu procene na osnovu koje će se vršiti procena stanja oštećenih delova prirode.

Takođe, potrebno je utvrditi i sledeće:

- 1) vreme trajanja procene stanja oštećenih delova prirode kao i faktore koji utiču na vreme planiranja;
- 2) identifikovati sredstva potrebna za izradu procene stanja oštećenih delova prirode, metode i ekspertize potrebne za izradu ove procene;
- 3) definisati podatke, modele i programe potrebne za procenu štete i uzeti u obzir učešće nosioca aktivnosti;
- 4) utvrditi sve zainteresovane strane koje treba da budu obaveštene a čije bi učešće bilo od značaja.

1. Definisanje štete

Pri definisanju štete potrebno je prikupiti ključne informacije o uzroku štete, iznosu štete, prostornim razmerama kao i načinu štete (npr. da li postoji nagli pad funkcija ili je došlo do postepenog opadanja). Informacije mogu biti dostupne u mnogim oblicima, kao što je prikupljanje podataka, posmatranje, skice, modeli, fotografije, mišljenja svedoka i slično.

U okviru definisanja štete na prirodu izazvanu aktivnostima takođe je potrebno identifikovati određene delove oštećenja prirode i njihove funkcije, i to:

- 1) uzeti u obzir biološke efekte, posebno kada određeni delovi prirode zavise od njih;
- 2) uzeti u obzir indirektne efekte u smislu zabrane reprodukcija u slučaju gubitka staništa, strogo zaštićenih divljih vrsta ili zaštićenih divljih vrsta;
- 3) okvir funkcionisanja ekosistema koji može poslužiti pri utvrđivanju funkcionisanja određenih delova prirode usled oštećenja.

2. Definisanje osnovnih prednosti mera sanacije

Ova faza izrade predloga mera ublažavanja uključuje identifikaciju izvodljivih mogućnosti za mere sanacije, kao i razmatranje svih opcija koje mogu da vrate oštećene delove prirode u prvočitno stanje.

Najprihvativija mogućnost za mere sanacije je prirodni oporavak, u okviru kojeg utvrđujemo koje će opcije biti implementirane i kad, početak i kraj oporavka i šta se očekuje na putu oporavka. Jedna od mera sanacije je i otklanjanje faktora koji su doveli do oštećenja prirode (npr. fizičke i hemijske barijere) jer se ponekad određeni delovi prirode oporavlaju postepeno i to je predvidljiv linearan put oporavka. U drugim slučajevima predviđeno je da određeni delovi prirode povrate svoju funkciju nakon određenog vremena.

Prilikom određivanja mera sanacije kao i načina koji će se koristiti prilikom izvođenja mera sanacije, potrebno je utvrditi i očekivane troškove.

3. Definisanje prednosti kompenzacijskih mera

Za definisanje kompenzacijskih mera treba utvrditi mere koje će se realizovati i vreme kada će biti realizovane, očekivano vreme početka i kraja poboljšanja, kao i očekivani stepen poboljšanja. Takođe, potrebno je razmotriti i mogućnost uključivanja više od jedne oblasti i proceniti troškove kompenzacijskih mera, sa ciljem procene stanja oštećenih delova prirode i njihove funkcije.

4. Utvrđivanje obima kompenzacijskih mera

Da bi odredili obim kompenzacijskih mera, potrebno je:

1) Analizirati procenu stanja oštećenih delova prirode, i to:

(1) proceniti stanje resursa uz pretpostavku da su isti tipovi specifičnih delova prirode ili drugi posebni delovi uporedivo zavisni;

(2) proceniti stanje staništa u slučaju gde postoje obezbeđeni isti ili slični tipovi specifičnih delova prirode ili drugi specifični delovi prirode, kako bi obezbedili poređenje karakteristika staništa (ovaj način procene može biti izražen u površini i dužini). Da bi se obezbedili drugačiji specifični delovi prirode sa različitim funkcijama potrebna je finansijska procena.

2) Ustanoviti jedinicu procene i indikatore funkcije:

Analiza procene resursa meri se brojem diskontinuiranih jedinica procene (ponekad, određeni delovi životne sredine se mogu meriti na više načina, kao što su mlade ribe, odrasle ribe ili kg ribljih organizama), odnosno izborom načina koji najbolje predstavlja ukupan gubitak resursa i korist.

Analiza procene gubitka i koristi staništa meri se npr. površinom staništa (ha) ili dužinom reka (km). Jedinica procene generalno podrazumeva parametar koji određuje sadašnji nivo funkcija i izražava se kao takva npr. diskontinuiranom funkcijom stanište ha/godina ili diskontinuiranom funkcijom stanište km/godina.

Neophodno je, za svaki određeni deo prirode odrediti indikatore funkcije, jer predstavljaju najvažnije pokazatelje promena u funkciji i oni mogu da uključe:

- (1) merenje gustine i biomase, pokrovnost vegetacijom;
- (2) procenat pokrovnosti osnovne vrste vegetacije;
- (3) živu biomasu preovladavajuće vegetacije iznad površine zemljišta;
- (4) indeks diverziteta;
- (5) indikatore kvaliteta staništa;
- (6) prisustvo pozitivnih ili negativnih pokazatelja vrsta;
- (7) dnevnu upotrebu staništa (broj posetilaca koji posećuju mesto u vremenskom periodu);
- (8) koncentraciju zagađujućih materija;
- (9) izbor odgovarajućih indikatora koji su ključ za uspešnu procenu i koji mogu značajno uticati na procenu gubitka i koristi. Indikatori se obično mere u numeričkoj razmeri i često prikazuju procenat stanja funkcije.

3) U sledećoj tabeli je prikazan unos podataka kojim se rezimiraju potrebne informacije:

	Šteta/mere sanacije	Kompenzacijnska sanacija
Vreme	<ul style="list-style-type: none">- kada je šteta nastala- kada je počeo oporavak- kada je uspostavljen kompletan oporavak	<ul style="list-style-type: none">- kada je počelo poboljšanje- kada je uspostavljeno poboljšanje- trajanje poboljšanja
Oštećeni delovi prirode	<ul style="list-style-type: none">- npr. broj povređenih riba ili ha- npr. broj oporavljenih riba ili ha	<ul style="list-style-type: none">- broj potencijalnih riba ili ha koji može biti koristan da obezbedi poboljšanje
Promene u funkciji	<ul style="list-style-type: none">- promena u indikatoru funkcija kada se šteta pojavljuje i put gubitka- promena u indikatoru funkcija kada počinje ozdravljenje i put ozdravljenja	<ul style="list-style-type: none">- promena u indikatoru funkcija od početka poboljšanja za dugoročne ciljeve održavanja puteva poboljšanja

Izračunavanje gubitka izraženog u jedinici procene:

- (1) Potrebno je prikupiti informacije za izračunavanje jedinice procene za procenu stanja staništa, a ukoliko je potrebno novčano vrednovanje neophodno je da se proceni vrednost gubitka.

(2) Da bi odredili štetu u prirodi obično se uzima u obzir da je stanje posebnih delova prirode konstantno, odnosno da ne postoji stepen neizvesnosti, ali u stvarnosti postoje određena kolebanja u prirodi.

Finansijsko vrednovanje treba da se koristi za izračunavanje broja jedinica po hektaru (ha/primerak).

Pri utvrđivanju obima mera sanacije broj izgubljenih jedinica procene treba da se podeli sa brojem jedinica procene, ha/primerak kako bi se izračunao broj potrebnih hektara ili primeraka.